

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2020.19.2973>

КОЛИ ВЛАСНА ДОЛЯ НЕВІДДІЛЬНА ВІД ДОЛІ БАТЬКІВЩИНИ

Микола Рожик

*кандидат історичних наук, доцент історичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Є люди, для котрих переконання і жертвність стають втіленням правди життя. Вони за покликанням сумління беруть на себе відповідальність за сьогоднішні проблеми рідної землі та її майбутнє. Відомий українець Григорій Сковорода наголошував: «Всяк мусить пізнати свій народ і в ньому віднайти себе».

Доктор філологічних наук, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка Василь Лизанчук своєю науково-публіцистичною творчістю переконливо доводить, що життя має такий зміст і вартість, які ми йому надаємо. Тоді, на його думку, ми зможемо зробити свою країну іншою, гідною бути серед цивілізованих держав світу.

Світоглядно-публіцистичне видання «Так! Я – Українець!» за змістом є не просто продовженням його попередніх історико-публіцистичних досліджень, а вищим і докладним трактуванням численних суспільно-політичних і соціокультурних реалій новітньої України й одночасного осмислення загальнолюдського й державотворчого покликання українця¹. Автор розуміє це як відкритий, чесний і всім зрозумілий процес утвердження української України. Тієї держави, до якої прагнули і за яку боролися багато поколінь національних сил, проявляючи свободу волі і душі. На досягнення такої мети спрямована творчість В. Лизанчука, в якій ставиться завдання конструктивно розв'язати сучасні українські проблеми, осмислити насправді неозорий матеріал з національного життя, ще раз звернутися до багатьма поколіннями утверджених моральних цінностей.

У передньому слові історик, заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ярослав Калакура справедливо наголосив, що думки, відомі з багатьох творів Василя Лизанчука «як крик душі, як лейтмотив», пронизують і працю науково-світоглядної публіцистики, яка нещодавно вийшла у світ. Історичне й суспільно-політичне осмислення важких і непростих українських реалій, постійних зовнішніх загроз здійснюється від твору до твору, не втрачаючи гостроти й критичної наставленості, підтверджене багатьма, різноманітними й перевіреними джерелами. Адже йдеться про наукове обґрунтування україноцентричності, прозорого й зрозумілого утвердження української України. Брати для цього не попів минулого, а животворний вогонь для відсічі московському блюзнірству та їхнім зайдам, котрі загиджують душу

© Рожик М., 2020

¹ Лизанчук Василь. Так! Я – Українець! Вибрані публікації, Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2019, 800 с.

народу, підривають націю зсередини. Автор без будь-яких сумнівів визначив свою прив'язаність і як кваліфікований гуманітарій, професійний журналіст-аналітик, присвятив своє життя, не рахуючись з часом, щоб протистояти антиукраїнським агресивним діям Росії.

Творець дав йому сили, щоб бути кращим серед тих, ким він волів стати. Прагнення бути гідним предків, від яких успадкував любов до землі, мови, культури, кращих звичаїв, традицій. Так склалося, що він прийшов у світ не для празникування, а до наполегливої, відповідальної праці. Приходило усвідомлення, що життя українців поруч з московитами століттями приносило для України проблеми для виживання. Опозиція до московщини, як і розуміння автохтонної сутності української людності прийшла у його свідомість як смертельна небезпека національного уярмлення, зухвалого російщення й пограбування народу. Політична самосвідомість підказувала як протистояти і відбиватися від російської окупації, як захищати моральні і духовні цінності, соціальні та інтелектуальні інтереси нації.

Дійсний член НТШ В. Лизанчук володіє рідкісним даром вибирати головні, актуальні теми для наукового аналізу і показу їх значущості, уникаючи стереотипів й можливих повторень. Цим потребам сучасної доби відповідає його праця «Навічно кайдани кували. Факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні» (1995). У передмові до неї відомий українській історик Ярослав Дашкевич наголосив: «Зросійщити!» – таким був наказ, проголошений царями і генсеками, їхніми підручними різних рангів та переданий до виконання». Російщення здійснювали нелюдськими методами з жорстокою послідовністю.

«Учи неложними устами сказати правду», – закликав історик словами Тараса Шевченка донести до народу, молоді, усіх людей доброї волі трагічну і гірку правду, розбудити байдужих, відкрити об'єктивні знання про російщення й окупацію України. Становленню державної ідеології новітньої самостійної Української Держави потрібна всебічна правдива історична підпора, увиразнення багатьох реалій минулого, їхньої сутності.

Автор визначив масштаб своєї теми, методика її дослідження й присвятив себе вивченню складних проблем, не рахуючись з часом. «Не мовте слово, не завершивши того могутнього, що в нім», – радив Ю. Липа. Такий підхід демонструє В. Лизанчук у низці видань, із обраної теми, який завершується твором «Так! Я – Українець!». Він є підсумком великого науково-публіцистичного дослідження найпопулярніших періодів національного існування, смертельно загроженого великодержавним російським шовінізмом та імперським антиукраїнізмом. Провідною ідеєю книги є збереження і оборона України, «очищення її від зовнішніх і внутрішніх ворогів, багатівікового зросійщування, калічення духовних цінностей українців». Власне етно- і психосоціологічна агресія проти української ментальності в історичному вимірі сягає далекого минулого – часів укладання Переяславської угоди між гетьманською Україною і Московським царством. Тоді розпочався нічим і ніким не обмежуваний натиск Московії на права і вольності українців й брутальна руйнація національної ідентичності.

Василь Лизанчук підкреслює, що всупереч прагненням зберегти «козацькі вольності» царизм заповзявся утвердити шовіністичну ідеологію «єдиного народу» і розгорнув

беззастережне російщення. Мовляв, великороси, малороси і білоруси – це росіяни. Московські ідеологи крикливо брехали, що українська мова лише наріччя російської мови – єдиної для всіх східних слов'ян. У творі В. Лизанчука використані різноманітні матеріали і твердження дослідників, які розкривають безжалісну криваву драму приниження України. На численних прикладах з історії розглядається поведінка вінченосних осіб Петра I і Катерини II та інших самодержавців і їхньої челяді, котрі уособлювали політику недремного «великоросійського глаза» над загарбаними народами. Знищували українську школу, культуру, церкву, навіть її архітектуру для того, щоби нічого не нагадувало українцям їхнього минулого «чтоб век и имя гетманов исчезло, не токмо б персона какая была призведена в оное достоинство».

Самодержавну ідеологічну спадщину прийняла комуністична диктатура, а в новітній час посилено відроджує і використовує зловісний режим В. Путіна, котрий нарощує імперіалістичну загарбницьку політику під гаслами нового збирання «русских земель» і насаджування в свідомості українців фальшивок ідилічного раю в «русском мире», а насправді – перетворення людей у послухне стадо, яке можна підганяти у потрібну московським можновладцям нову імперію.

Відомий письменник В. Скотт попереджав: «Той, хто почав брехати не обійдеться малою брехнею». Російські правлячі кола різних кольорів брехали багато завжди, всюди і продовжують це потужно робити у XXI столітті. Прикметно, що і російські академічні авторитети, обслуговуючи владні інтереси і політичні імперські плани, теж не гребують брехнею. На сторінках книжки В. Лизанчука розкриваються вигадки «про одну колиску трьох братніх народів», «єдиний життєдайний корінь», «загальноросійську мову», «малоросійську гілку Великої Росії». Сучасні неославісти цими та іншими вигадками спекулюють, нав'язують тезу про необхідність російсько-української двомовності та відновлення «споконвічної дружби». Такі фальшивки з наполегливістю проштовхує російська маніпулятивна пропаганда й використовує московська «п'ята колона» в Україні з однією метою – тотально одурманити, дезорієнтувати частину населення України на догоду московським володарям. У книжці проаналізовано, розкрито московську політику, її особливі людожерські технології, щоб наперекір усьому світу досягти великодержавних шовіністичних результатів.

Відомий учасник українських національно-визвольних змагань Микола Міхновський категорично стверджував: «Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі». Сьогодні його щирі, глибокодумні слова не втратили важливого значення для українців, котрі ведуть нележку, кровополитну боротьбу з Росією за гідне місце у сучасному світі, за вільний демократичний розвиток, національну гідність. Дослідження Василя Лизанчука спонукає до роздумів про те, як Українська Держава повинна стати повноцінною, як національний і державотворчий процеси мають стимулювати одне одного, а громадянське суспільство синтезувати мовні, культурні, духовні реалії й матереалізувати в україноцентризмі.

Нині щонайменше слід пам'ятати мілюковську настанову: «Чим довше в Україні пануватиме безладдя, тим легше її буде знову прилучити до Росії». В. Лизанчук нагадує, що велика брехня офіційної Російської держави не зникає. В Україні не пе-

ревелися малороси – колісніченки, кивалови і їм подібні, готові лизати московські чоботи. Розгортання антиукраїнської агресії Російської Федерації стимулює такі сили. Їх реванш щедро підживлюється фінансово. Різні свистунови і бахарєви засновують «ячейки русского движения», «русского блока», підтримують шовінізм та імперське наставлення УПЦ Московського патріархату. Це ті сили, котрі за вказівками Кремля, закликають «каяться о развале России и отделении Украины – тела Христова Российской Православной Церкви». Чужі й підступні московські ідеї спрямовані на калічення, зросійщування, шахраювання, на наругу над українською нацією. Московські зайти та їх попихачі в Україні колотять ворожнечу, підривають психологічну сталість, впевненість у майбутньому країни.

Автор зриває маски з цієї зграї зайд і ставить перед національною елітою тест: доки багатомільйонний народ буде загрожений у самоствердженні, а Медведчук, Рабинович і К^о творитимуть антиукраїнські мерзоти? Розвиток, утвердження демократії в Україні ставлять політиків у відчутну залежність від народу. Проти цього налаштовані олігархи, котрі прагнуть заправляти усім. Вони байдужі до українських справ, натомість розбурхують суспільство. Клани скоробогатків Ахметова, Коломойського, Пінчука, Новинського, Фірташа та інших обстоюють злякисні ідеї й нав'язують думку, хто і як має жити у суспільстві і хто має заправляти державою. Вони стимулюють російське зло, інтереси путінської Російської Федерації.

Великий розділ автор присвятив синергії журналістського слова і зображення. Веде мову про те, якими має бути свобода слова, стандарти журналістської праці, моральність і відповідальність у політиці і в етиці в умовах глобалізації, російської агресії проти України. «На жаль, – підкреслює В. Лизанчук, – чимало політиків, журналістів і навіть науковців не усвідомлює, що права і свободи людини не повинні нівелювати, зневажати права і свободи нації на її історичній території». Цим повинні перейматися і чітко розуміти кожний урядовець, політик, громадський діяч, журналіст, підтримувати й захищати в Україні історично набуті духовні цінності. Самобутність нації є фундаментом суспільного поступу, потужною силою утвердження української соборної особистості, національної свідомості – «громадянським цементом», який формує людей у новітню націю. Позитивно сприяти цьому зможе першокласна національна журналістика, ґрунтована на добрій поінформованості, на проникливо гострих, уміло сформульованих і рішуче висловлених міркуваннях, на строгій правді.

Вячеслав Липинський ще в час української національної революції ХХ ст. попереджав, що Українська держава «не створиться хитрими спекуляціями, а тільки великим і організованим ідейним поривом...». Крім самих українців, наголошував він, ніхто у світі не допоможе їм усунути політичне баламутство, неусвідомленість, різні демагогії, отруйні випари бездуховності, байдужості і зневаги до всього українського.

Професор В. Лизанчук наполягає на тому, що брехню слід категорично, ґрунтовно спростовувати, давати інтелектуальну відсіч її розповсюджувачам – таким, як Медведчук, Портнов, Рабинович, Бужанський, Влащенко, Дубінський, Шуфріч, Королевська, Лукаш, Вілкул та іншим московським прислужникам, котрі за вказівками кремлівських

кураторів обливають Україну брудом. Вони прикриваються свободою слова та стандартами журналістської професії.

В Україні мусить утвердитись соціально відповідальна журналістика, тобто «свідоме ставлення журналістів» до норм суспільної моралі, обов'язків, соціальних потреб і національних цінностей. Слід припинити тлумачити свободу слова як уседозволеність й застосування її для власного самовивищення, піару, брутальних підривних дій, блюзнірства і ворожих закликів руйнувати українські національні пріоритети. В умовах гібридної війни Росії проти України, яка супроводжується інформаційно-психологічною агресією, необхідно, щоби все більше людей вчасно усвідомлювали власну відповідальність за майбутнє України.

У виданні згадується праця професора Ігоря Михайлина, в якій йдеться про соціальну відповідальність журналістики та її реалізацію. Вона «в сучасній Українській державі повинна виконувати ту саму функцію, що й органи державної влади і місцевого самоврядування, а саме: націєтворчу й державно-будівничу». Такі вимоги в сучасних умовах диктуються необхідністю посилювання інформаційної безпеки й зміцнення психологічного спротиву.

Аналіз реалій і дій сучасного медіаресурсу, який презентує праця Василя Лизанчука, заставляє задуматися над тим, чи справляється журналістика з викликами гібридної війни. Промосковський шабаш на телеканалах «112 Україна», «НАШ», «ZIK», «NEWS One» та інших, дезінформаційні операції охоплюють значну частину українського життя, політики, мови і культури, національної історії.

Нова влада в Україні спекулює питанням від використання ЗМІ. Вона заявила, що буде спілкуватися з людьми без посередництва, ніби їй невтямки, що таким чином обмежує себе в засобах швидко і повсюдно доносити до людей належну інформацію, своє реагування на гострі проблеми.

Слушно зауважила Оксана Забужко: «Весь наш медіаресурс якимось так навчився повідомляти про наші втрати, що це викликало вже не гнів проти Москви, яка вкотре прийшла нас вбивати, а лише тупе свербляче роздратування – «доколе?». Її також обурило риторика нинішньої української влади, яка абсолютно не відповідає тому, що відбувається, і не демонструє адекватної реакції на чергову агресію Росії. (Україна молода. – 2019. – 6 серпня).

Автор дослідження нагадує, що інтелектуали беруть на себе відповідальність за стан світу і його майбутнє. Вони відчують свій зв'язок з країною. Високопрофесійна, інтелектуально оснащена журналістика здатна потужно впливати на свідомість широкого загалу і переймати на себе роль провідника в хащах сучасних інтриг і протиборств, підсилувати політичну енергію думаючих людей в Україні, котрі усвідомлюють історичну відповідальність за збереження української нації, за її європейське майбутнє.

Ведучи мову про журналістські стандарти, В. Лизанчук відповідально стверджує, що це аж ніяк «не безликість, безкрилість, а журналіст не безнаціональне створіння, у котрого немає Батьківщини, що він без роду-племені». Професійний обов'язок журналіста подавати оперативну інформацію, не маніпулювати фактами, подіями, явищами, не брехати, не змішувати поняття добра і зла. Дуже небезпечно роздмухувати

зловорожість, сіяти паніку, безвихідь і розпач. Люди потребують історичної і сучасної правди, осмисленої критики, прогнозів і рекомендацій як розв'язувати проблеми і бути впевненими в українському майбутньому. Сучасний журналіст повинен керуватися кодексом відповідальності, об'єктивності, патріотизму.

Василь Лизанчук у своєму дослідженні наголошує, що не можна розшарпувати, роздирати українське суспільство, злочинно каламутити настроями; а натомість – разом з конструктивною критикою доносити до загалу необхідні правдиві знання про важливі факти на злобу дня, корисні новації щодо внутрішнього життя, характерні тенденції у політиці та міжнародному житті.

Європейський учений Г. Лебон у дослідженні «Психологія народів і мас» пропонує рекомендації для політичних і медійних технологій. Зокрема він доводить: «Не факти самі собою вражають народну уяву, а те, яким чином вони розповсюджуються, постають в уяві людей. Це прості і ясні образи вражають людей, вони мають бути цільними».

Для української журналістики в умовах тотальної інформаційної агресії, безперервної і брутальної маніпулятивної пропаганди перш за все потрібна якісна професійна підготовка, інтелектуальна впевненість і патріотична переконаність, щоб вичистити насаджувану ворогам огидну отруйну мару гібридної війни. Не боятися, не здаватися, навчитися застосовувати отримані знання. Бо найдосконаліша ідея без дії – ніщо. Крім того, В. Лизанчук у своїй праці прагне дати чітке розуміння сучасності, проникати у глибинні зрушення часу. Травматичний досвід нації, який він уважно вивчає, дає розуміння не тільки недавнього минулого, а й розкриває силу духу й глибинні відчуття сучасного національного життя.

Автор прихильний до таких реалій, бо по-справжньому заглиблений в них. Він хоче, щоб українські журналісти і думаючі люди не обминали такі проблеми. Докладне вивчення конкретних фактів і подій доводить, що науково-світоглядна публіцистика сягає значніших масштабів, ніж інформаційна журналістика. Вона спрямована на розкриття проблем, пов'язаних із масовою свідомістю, україноцентричними ідеями, захистом молоді від отрути московською блекотою і вихованням у неї любові до Батьківщини, стійкості у боротьбі з зовнішніми і внутрішніми ворогами. Провідна думка студій Василя Лизанчука: якщо ти – українець, то будь дбайливим господарем своєї країни, будь відповідальним за її сучасне і майбутнє. Він нагадує про неоціненну вартість свободи і права жити власним розумом, незважаючи на навалу псевдоінформації, підступних фальшивок і перекручень, якими переповнені теле- і друковані ЗМІ. Дається взнаки відсутність дієвої державно-національної інформаційної політики.

Гостро актуальна публіцистика Василя Лизанчука, підіймаючи високий масив знань зі сфери національного життя й діяльності сучасної журналістики, пропонує відповіді на важливі питання. Прикметно, що основний текст його книги доповнює художнє оформлення заслуженого діяча мистецтв України, народного художника України Василя Семенюка, котрі відображають складні реалії українського буття. Вони поєднанні між собою роздумами про новітні тенденції сучасного й майбутнього з його допущеними спотвореннями й парадоксами, що несуть в собі загрозу духовним цінностям (мова, культура), заперечення національної ідеї та державницьких завдань.

Заслужений журналіст України Василь Лизанчук професійно, виважено проаналізував на основі різноманітних джерел і матеріалів стан соціального і політичного життя, особливості функціонування журналістики в сучасних умовах. Цінні і виважені приклади, ментальні постулати, посилення на багатомірну народну мудрість збуджують почуття гідності й поваги як до вітчизняної історії, так і до сучасних надбань українства. Дифініції автора, оцінки і висновки викликають почуття присутності в різних життєвих реаліях, конфліктах, політичних суперечках, привертають до них увагу і підштовхують до визначення своєї громадянської позиції. Ми зрештою можемо діяти, діяти так, наскільки ми знаємо.

«Так! Я – Українець!» – це твір Василя Лизанчука про українців і Україну, а також про автора, котрий живе болями і турботами про її майбутнє.

Слова Андрія Демиденка: «Є і буде моя Україна // Не територія, а Батьківщина // Священна як сонце, вода і хлібина // Завжди буде моя Україна // З тобою – я вічність», – найбільше відповідають настроям і думкам Василя Лизанчука, вираженим на сторінках книги.